

TRIBUNA LITERARY MAGAZINE AND ITS ROLE IN ROMANIAN CULTURE

Dumitru DRAICA

University of Oradea

Abstract ; One of the most important publications in Transylvania, from the late 19th century, was Tribuna, published in Sibiu and edited by Ioan Slavici. Like in other newspapers and magazines of the time, in the Tribuna pages was found a series of comments regarding the Romanian language, its unification and orthography, promoting and developing the literature among the masses. The contributors were one of the most remarkable Romanian writers who expressed themselves in order to promote a true literature, for valuing the folklore, for the unity of our literary language...

Keywords: Romanian orthography, etymology and latinism, literary unitary language, cultural unity, popular realism.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, în paginile multor publicații, își face loc o nouă idee, privitoare la ortografia limbii române, care va câștiga tot mai mult teren: „ortografia nu este scop, ci numai mijloc, scopul este cultura și răspândirea acesteia”¹, de aceea se pledează pentru ortografia stabilită, în 1880, de *Academia Română*, unicul organ competent. A.P.Alexi mai menționa și faptul că cele mai multe dintre școlile transilvănene, cu excepția gimnaziilor din Blaj și Beiuș, adoptaseră ortografia „cu semne”, promovată de Academie în anul 1880.

În anul 1884, la 14/26 aprilie, apărea, la Sibiu, unul dintre cele mai importante cotidiene ale românilor din Transilvania, de până la Unire, *Tribuna*, avându-l ca director, între anii 1884-1890, pe Ioan Slavici, și care a avut un rol important în viața politică și culturală a Transilvaniei, a luptat pentru problemele limbii și pentru unirea politică a românilor prin cultură.

1.A.P.Alexi, *Încă ceva despre conferința de la Blaj și despre ortografia scrierii românești*, în „*Tribuna*”, 2, nr. 125, 1890, pg. 499.

Preocuparea cunoscutului scriitor ardelean pentru studiul fenomenului lingvistic era cunoscută și acest interes data încă de când era redactor la ziarul *Timpul*, în București. *Tribuna* a combătut exagerările latiniste, desprinderea de etimologism, a promovat realismul popular, a valorificat și publicat texte folclorice și literatură inspirată din viața maselor de țărani, a militat pentru unificarea limbii literare.

Tribuna a fost, în primul rând, un organ politic care s-a zbatut cu consecvență pentru drepturile limbii române în administrație și învățământ, împotriva maghiarizării și germanizării numelor de persoane sau a toponimelor românești, de altfel, publicația a adoptat, de la început, ortografia stabilită de *Academia Română*, în 1880, chiar dacă în primii ani de apariție, discuțiile privitoare la ortografie au avut un scop mai mult didactic, ce viza necesitatea introducerii în școlile românești a normelor academice elaborate în anul 1880. Popularizarea lucrărilor Academiei Române a reprezentat un imbold și pentru numeroase alte cercetări lexicografice și dialectale, întreprinse în diverse zone ale Transilvaniei și pentru culegeri de literatură populară, realizate de către Vasile Vaida, Emiliu Bran...; astfel de recomandări pentru studiul graiurilor românești se făceau din diverse zone ale țării, nu numai din Transilvania... (2)

În domeniul lexicologiei, merită amintită o amplă recenzie a lui Ioan Urban Jarnik, unul dintre primii colaboratori ai *Tribunei*, asupra dicționarului elaborat de Lazăr Șăineanu, în

care recunoștea valoarea dicționarului și îi reproșa autorului aversiunea față de provincialisme. (3)

Ioan Slavici, care a condus publicația în primul ei deceniu de existență, a fixat și linia principală de conduită, care a constat într-o atenție specială acordată culegerii și valorificării folclorului literar românesc, recomandându-le multora să citească scriitori români valoroși, la acea vreme, și chiar, într-o mare măsură, literatură populară.

Considerăm că a doua preocupare de bază a *Tribunei* a fost cea din domeniul limbii, pentru realizarea unității culturale a tuturor românilor fiind nevoie ca aceeași limbă și literatură să circule peste tot, să fie înțeleasă de toți.

2. vezi Leontin Ghergariu, Vasile Vaida, în CL, XVII, 1972, nr. 1, pp. 135-140, și E. Bran, *Graiul românesc din Sălaj de lângă Someș*, în „Tribuna”, VI, 1889, nr. 121, pp. 481-482.

3. Ioan Urban Jarnik, *Dicționarul lui Șăineanu*, în „Tribuna”, XIV, 1897, nr. 20, p. 79, nr. 21, p. 83, nr. 22, p. 87, nr. 23, p. 91, nr. 24, p. 95, nr. 25, p. 99...

Etimologismul și latinismul sistemului ortografic, de dincoace de munți, împotriva cărora se ridicase Maiorescu, erau racile serioase în calea progresului literar.

Curentul literar inaugurat de *Tribuna* a fost numit *realism poporan* sau *popular*, având multe puncte comune de vedere cu *Junimea*, care formulase prin Titu Maiorescu „teoria formelor fără fond” și a „romanului popular”, și care obliga la noi căutări și experiențe artistice. De orientare projunimistă, în linie maioreșciană, revista își propunea, printre altele, realizarea unității culturale a tuturor românilor, prin promovarea unei limbi literare corecte, unitare, cu o exprimare proprie în diverse domenii, considerându-se că cei care încercau să facă literatură în Transilvania nu cunoșteau destul de bine limba română sau nu scriau corect românește, abuzând de numeroase cuvinte maghiare și germane.

Poziția *Tribunei* a fost una dintre cele mai realiste, făcând deosebire între limba vorbită și limba scrisă, literară, Slavici invocă drept model limba vie a poporului, exprimându-și, în același timp, rezervele pentru folosirea abuzivă a neologismelor:

„Nu-i este nimănui iertat a se folosi de cuvinte *nouă* pentru exprimarea unor noțiuni *vechi* pentru care există cuvinte în limba română și cu atât mai puțin poate să-i fie cuiva iertat a se abate de la regulile gramaticale stabilite de popor...”

În paginile *Tribunei*, numită „centru de lucrare literară”, au fost publicate mai multe culegeri de folclor transilvănean, lucrări ale unor autori români cunoscuți, traduceri și contribuții literare, chiar și din partea cititorilor. Colaboratorii au fost nume dintre cele mai prestigioase: Ioan Slavici, George Coșbuc, Ion Popovici-Bănățeanu, Virgil Onițiu, Gheorghe Bogdan-Duică, Ion Pop-Reteganul, Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Ioan Urban Jarnik..., care au trasat o direcție unitară de acțiune în domeniul limbii, al atitudinii față de folclor și al creației propriu-zise.

Pe lângă obiectivele de ordin politic, ce aveau în vedere unirea culturală și politică a tuturor românilor, idee exprimată de Slavici în celebra formulă: „Soarele pentru toți românii la București răsare”, gazeta sibiană a nutrit speranța realizării unei renașteri literare și culturale de amploare, Slavici însuși, unul dintre scriitorii de seamă ai secolului al XIX-lea, a pledat pentru o cultură unitară a românilor, punând un accent deosebit pe tradițiile și obiceiurile naționale ale poporului nostru.

Cititorii revistei *Tribuna* erau din toate păturile sociale, ea deschizând calea spre receptarea în Transilvania a marilor scriitori de dincolo de munți, mai ales a junimiștilor, contribuind, în acest mod, la procesul de unificare culturală a tuturor românilor. Realismul său popular a fost o școală critică absolut necesară în pregătirea viitoarei generații de prozatori și poeți români realiști (Ion Agârbiceanu și Liviu Rebreanu, Ștefan Octavian Iosif, Octavian Goga și Aron Cotruș...), inaugurând o direcție literară tradițională.

Este adevărat că, în secolul al XIX-lea, viața social-politică și culturală fusese animată de ziare și reviste care au avut un larg ecou în inimile românilor, precum *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Gazeta Transilvaniei*, *Familia*, *Telegraful român* etc., dar niciunul dintre aceste organe de presă nu a reușit să impună o tradiție, un stil și o școală literară de proporția și importanța celei de la *Tribuna*.

Profilul de ziar impunea *Tribunei* și un caracter strict informativ, erau recomandate majoritatea lucrărilor cu privire la limba română, din acea perioadă, dar materialele lingvistice publicate aici tratau probleme dintre cele mai interesante cu privire la originea limbii și a poporului român, unificarea și corectitudinea limbii române literare, lexicografie și dialectologie...

Redacția *Tribunei* saluta, la începutul secolului al XX-lea, inițiativa *ASTREI* pentru unificarea deplină a limbii literare, înțelegând prin aceasta nu o unificare forțată sau unilaterală, ci o unificare pe baza limbii noastre promovate și consacrate de mari scriitori români.

Și-a încetat apariția la Sibiu, în 29 aprilie 1903, *Tribuna* fiind considerat, la sfârșitul secolului al XIX-lea, „cel mai important ziar românesc”.

În ianuarie 1904, ziarul *Tribuna Poporului*, din Arad, începe să apară sub denumirea *Tribuna*, până în februarie 1912, când apare ultimul număr aici, și fuzionează cu ziarul *Românul*. La începutul secolului al XX-lea, în Transilvania, un rol important în lupta pentru o limbă națională unitară și pentru introducerea unor norme gramaticale corecte în scrierea limbii române l-a avut și ziarul *Tribuna*, de la Arad, apărut încă din 1897, sub titlul *Tribuna poporului*, și care a reprezentat cel mai de seamă eveniment publicistic al începutului secolului al XX-lea, alături de *Luceafărul*, constituind totodată un eveniment deosebit în viața cultural-literară a Transilvaniei.

În cel mai scurt timp, ziarul arădean a devenit o adevărată școală literară și filologică a tinerilor scriitori români transilvăneni contemporani, dar și din Principate (aici au publicat, printre alții, I. Slavici, I. Agârbiceanu, O. Goga, G. Coșbuc, Șt. O. Iosif, Z. Bârsan, E. Isac, M. Sadovean, D. Anghel, G. Topârceanu, I. Minulescu...).

În ziarul *Tribuna*, din Arad, au fost publicate mai multe intervenții pe teme filologice, ale unor specialiști în domeniu, rubrici speciale destinate cultivării limbii române, constituindu-se într-un îndreptar practic pentru limbă și stil. Și la începutul secolului al XX-lea a continuat bătălia pentru stabilirea normelor ortografice comune tuturor românilor, în vederea unificării limbii literare. Limba reprezenta și acum un mijloc de afirmare și promovare a culturii naționale, ziarul din Arad militând pentru menținerea limbii române în școală și justiție, nelipsind rubricile de cultivare a limbii literare, articolele despre originea limbii și a poporului român sau cele despre probleme deosebite de gramatică, lexicografie, ortografie... Aici au scris unii dintre marii noștri istorici, N. Iorga, A. D. Xenopol, D. Onciul, Gr. Tocilescu, Al. Lapedatu..., care comentau, în articolele lor, vechimea și continuitatea românilor pe aceste meleaguri, făcând trimitere la izvoare și documente ale istoriei noastre; istoricul Xenopol a avut meritul de a aduce în dezbatere toponimele și elementele ungurești din limbă (4), tot el demonstrând și prezența masivă a elementului romanic în stânga Dunării, până după retragerea romană (5).

Sextil Pușcariu vorbește despre romanitatea limbii române, afirmând, printre altele: „De fapt limba română nu e nici mai romanică, nici mai puțin romanică decât cea italiană, franceză, spaniolă, sardă sau oicare alta din limbile surori, ci numai romanică.”(6) Pușcariu mai susține că lexicul este partea cea mai schimbătoare a unei limbi și că procentul cuvintelor de origine străină este tot mai mic. Tot el vorbește despre unele fenomene lingvistice, precum economia în limbă, dubletele, contaminarea, circulația cuvintelor, fenomenul de adaptare și selectare a neologismelor. (7) Alți autori vorbesc despre felul cum s-a modificat limba română în urma contactelor ei cu limbile altor popoare, insistând în scrierile lor asupra duratei și

intensității acestor influențe. Vasile Vârcol a studiat raporturile noastre cu maghiarii, concluzionând că această influență nu este una de structură, ea manifestându-se mai mult în domeniul material, în sfera lexicului comercial. (8)

4. *Tribuna*, VI, 1902, nr. 188, p. 3.

5. *Ibidem*, XI, 1907, nr. 75, p. 3.

6. S. Pușcariu, *Din carnetul unui filolog: Romanitatea limbii noastre*, în „*Tribuna*”, XV, 1911, nr. 17, p. 1. și *Influența mediului*, în „*Tribuna*”, XV, 1911, nr. 53, p. 2.

7. S. Pușcariu, *Despre neologisme*, în „*Tribuna*”, XV, 1911, nr. 38, p. 1

8. Vasile Vârcol, *Legăturile noastre sufletești cu poporul unguresc*, în „*Tribuna*”, XI, 1907, nr. 30, p. 6.

În paginile *Tribunei* din Arad se mai afirmă dreptul poporului român din Transilvania de a-și folosi și cultiva limba proprie în școală și în alte instituții ale statului, ocupându-se de limba literară din școlile de la sate, cerând un mai mare interes pentru predarea și învățarea ei corectă, este demonstrată teoria latinității noastre, colaboratorii ziarului protestau împotriva stricătorilor de limbă din diverse domenii, ridicându-se și împotriva publicării afișelor culturale cu greșeli de limbă și a manualelor necorespunzătoare care se foloseau în școlile de atunci.

Preocupările de istorie a limbii ocupă și ele un loc important, în *Tribuna*, unele articole vorbesc despre limba cărților bisericești, altele tratează amănunțit limba unor importante monumente de limbă veche, redactorii ziarului se vor preocupa constant de progresele filologiei românești, vizavi de vocabularul limbii, ortografia ei și, mai ales, de măsurile pe care presa transilvăneană trebuia să le aibă în vederea unificării limbii și ortografiei, dezbateri inițiate și de adunarea ASTREI, de la Sibiu, din iulie 1902.

Mai multe ziare și reviste transilvănene (*Familia, Libertatea, Drapelul...*) au avut în centrul atenției problemele limbii, de ortografie, lexic și limbă literară. În acest context, Gh. Bogdan-Duică pledează pentru aportul tuturor dialectelor, al tuturor provinciilor țării, la îmbogățirea limbii române literare. (9)

Pentru a fi alături de cititori și pentru a veni în sprijinul lor, în coloanele *Tribunei* și-au găsit loc rubrici speciale, destinate informării și cultivării lor; astfel, George Coșbuc, în rubrica „Vorba ăluia: Zicători explicate”, pe care a susținut-o din 1898 și până în 1903, explica numeroase zicători și proverbe românești, vorbind și despre puterea de răspândire și infiltrare a limbii noastre. (10)

Criticul transilvănean Ilarie Chendi, care a făcut parte din cea dintâi echipă de colaboratori ai ziarului, a contribuit la stimularea interesului pentru limba literară, a luat atitudine împotriva unor abuzuri și imperfecțiuni de limbă din presa transilvăneană, împotriva celor care încărcau fraza cu expresii greoaie, străine limbii române. (11)

9. G. Bogdan-Duică, *Limba literară și Asociațiunea*, în „*Tribuna*”, VI, 1902, nr. 168, pp. 2-3.

10. „*Tribuna*”, VI, 1902, nr. 142, p. 5, nr. 155, p. 3 și nr. 237, pp. 3-4, III, 1899, nr. 70, pp. 2-3 și nr. 102, pp. 2-3, IV, 1900, nr. 90, pp. 2-3, VII, 1903, nr. 209, pp. 4-5...

11. vezi Mircea Popa, *Ilarie Chendi și problemele limbii literare*, în „*Cercetări de lingvistică*”, XIII, 1968, nr. 2, pp. 281-293.

Pe tot parcursul apariției ziarului *Tribuna*, care a avut un rol important în lupta pentru emanciparea socială și națională a românilor transilvăneni, limba a rămas o componentă esențială a problemei naționale.

La apariția, în 1915, celei de-a treia serii a revistei, redactorul principal Gh. Popp scria: „Timp de treizeci de ani aproape, numele *Tribunei* a călăuzit viața politică a neamului

românesc din Transilvania... Cuvântul *Tribuna* a ajuns mai mult decât o firmă, a fost o noțiune, un titlu... *Tribuna* a fost o cetate inexpugnabilă de idealism și radicalism politic”.

Cea mai cunoscută serie a *Tribunei* este cea inaugurată la 10 februarie 1957, în care au scris unii dintre cei mai cunoscuți poeți și prozatori ai noștri: Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Augustin Buzura...; în 18 februarie 1968, ziașiți consacrați au înființat *Tribuna Sibiului*, care a atins între anii 1968-1989, cel mai mare tiraj din țară, iar din anul 2002, reapare, la Cluj, actuala serie a *Tribunei*, care se revendică de la ziarul înființat în 1884, la Sibiu, de Ioan Slavici, cunoscând mai multe serii de apariții la București, Arad, Cluj, Brașov...

Bibliografie

Al. Andriescu, *Limba presei românești în secolul al XIX-lea*, Iași, Editura Junimea, 1980.

A.P.Alexi, *Încă ceva despre conferința de la Blaj și despre ortografia scrierii românești*, în „*Tribuna*”, 2, nr. 125, 1890, pp. 499-503.

D. Draica, *Tribuna și rolul ei literar*, în *Contribuții la istoria ortografiei românești*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2010, pp. 147-149 .

M. Popa, *Probleme de limbă în Tribuna de la Arad (1897-1912)*, în „*Cercetări de Lingvistică*”, 17, nr. 1, 1972, pp. 153-162.

Elena Stan, *Preocupări de lingvistică în Tribuna sibiană (1884-1903)*, în „*Cercetări de Lingvistică*”, 19, nr. 1, 1974, pp. 117-123.

G. Vasiliu, *Preocupări de limbă în presa românească din Transilvania*, Cluj, Editura Napoca Star, 2001.